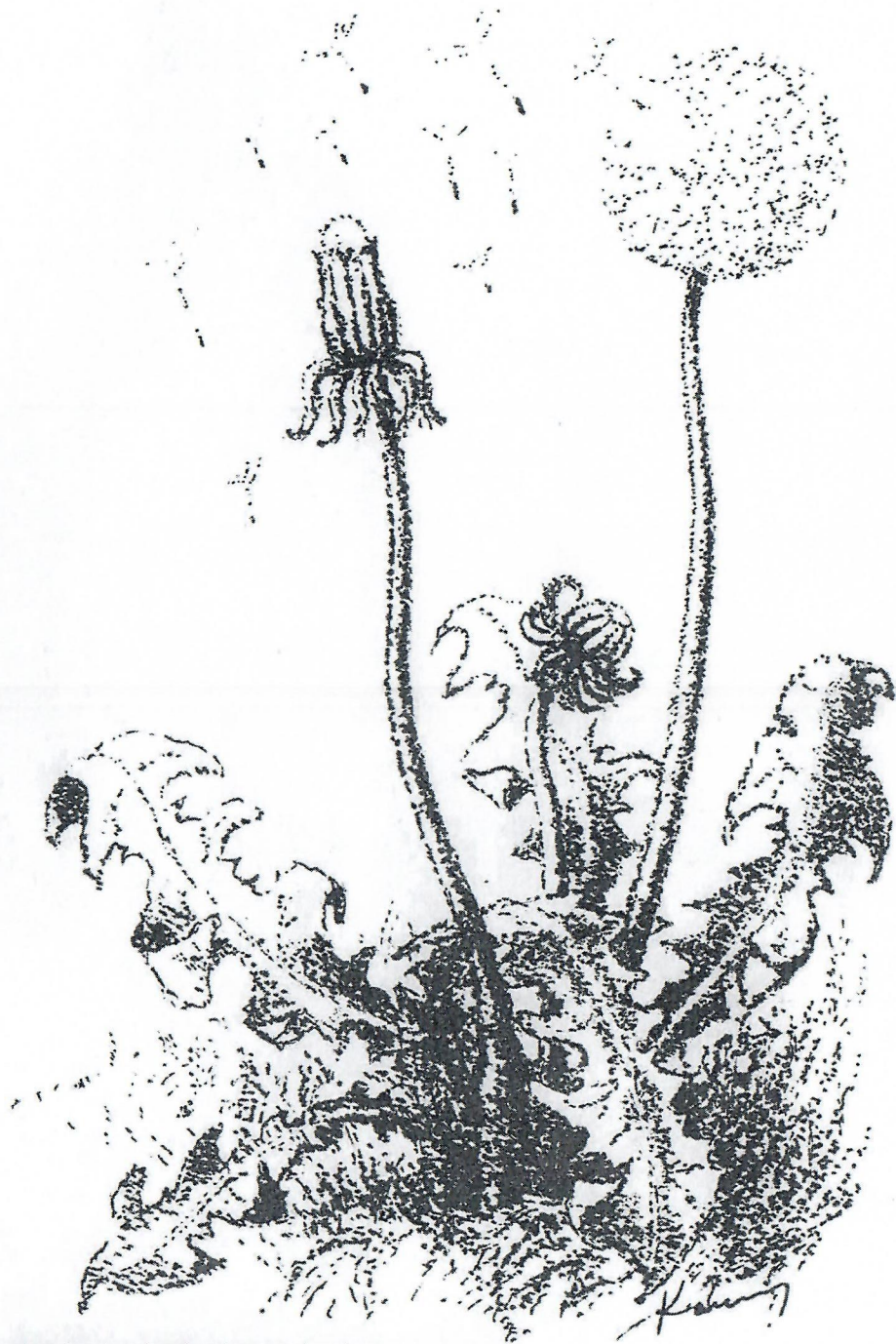

V Z P O M Í N Á M...

Anna Nejezchlebová-Bajarová

V Z P O M Í N Á M...

Anna Nejezchlebová-
Bajarová

Druhé doplněné vydání

VZPOMÍNÁM

Vzpomínám na rodný dům, tam doma, na Slovácku,
s doškovou střechou a cylindrovým komínem,
z jehož nozder vycházival namodralý kouř,
k barvínkové obloze s bílými obláčky.
Na veselý ganěk omalovaný lidovým vzorem
v pestrých barvách, s ptáčky a jahůdkami,
hrozny a růžemi.
Byla to práce starší sestry - lidové maléřečky.
Na dlaňovitá okénka lomená do půlkruhu,
co hleděla na náves plnička muškátů,
jimž vévodila voňavá levandule.

Vzpomínám na omšelá, stará vrata s brankou,
kde pod návratí stával košinový vůz naložený
pluhem a bránami, pod nímž ve stínu se tak rády
kutolily kropenaté slepice.

Vzpomínám na jizbu s hliněnou podlahou,
čerstvě vymazanou žlutou hlínou a vysypanou
ječnými plevami, po nichž se bosým nohám
tak měkce našlapovalo.
Malým okénkem od sadu sem vnikaly paprsky
zapadajícího slunce a tvořily ze zvířeného prachu
barevnou duhovou spršku, kterou jsme my, děti
měly za zlatou bránu.

Vzpomínám na prádelník - kostn, pokrytý bílou
vyšívanou pokrývkou "šlingrovanou", kde stávala prasklá
keramická váza s kyticí obilných klasů od minulých žní,
obstavená zašlými, mosaznými svícny.
Naproti prádelníku byla široká postel
vystlaná bachratými peřinami v modrobíle proužkovaném
kanafasu, s červeně vyšívanou vložkou.

Vedle postele byla dlouhá nízká truhla, vpředu malovaná
a v ní bývaly ukryty
mužské nedělní háby.

Z truhly se vystupovalo na rozlehlou pec,
na níž se tak dobře usínalo, sotva na ní bosé,
celodenním běháním unavené nohy, spočinuly.
Za zčernalým trámovým stropem, s vyřezávaným letopočtem
uprostřed, míval strýček Pavel, neduživý, z milosti trpěný
otcův bratr, zastrčenou modlitební knihu, plnou podivných
klikyháků (byla tištěna švabachem), v níž tak rád
o nedělích a svátcích hledával útěchu.

Otec tam měl zastrčený kalendář,
do něhož zapisoval obrovitým plavajsem -
modrou tužkou, kdy se má otelit Stračena,
kdy bude třeba zaplatit "interes",
na který nikdy neměl,
a kolik je dlužen židovi za kořalku.

Vzpomínám na síň, kde stála otevřená police,
plná malovaných hrnků a talířů.
V síni stály též putny s pitnou vodou, v jejíchž zrcadlech
jsme se vždy pitvořili.
A komora s tajemným přítmím byla domovem skřítků
v mé dětské fantazii.

Vzpomínám na starší sestry - "dívky",
jak vyšňožené v bílých rukávcích - nataháčkách
k šátku turečáku, ve vyšíváných zástěrách
a kordulkách, v pestrých sukních s natrčenými spodničkami,
chodívaly do kostela anebo k muzice.
Kytíčku resedy, mařího listu, barvíčku, neb jiného
drobného kvítí, mívaly zastrčenou za kordulku.

Jak jsem se za nimi dívala ze svého "amfiteátru",
z lavice pod oknem a jak se mi vždy zdávalo,
že to jdou po ulici dvě květinové zahrádky,
plné roztodivného kvítí.

Vzpomínám na bratra, čtrnáctiletého výrostka,
jak v bělostné košili s dírkováním u širokých rukávů,
s kosárkem za kloboučkem tančil po světlici
s pometlem a jak mne a mladší sestřičku
tahával s oblibou za tuhé čupky spletené na zahrádku.

Vzpomínám, jak mi otec, když nebyl právě
v zajetí "mořeny", vyprávěl zkazky a báčorky
o černé slepici vylíhnuté pod pažďí majitele,
kterému potom snášela zlatá vejce -
nebo o černém hadu - hospodaříčku,
schovaném ve starém plevníku.

O tom, jak Tataři zle řádili v okolí
naší vesnice, o bohaté, jimi vyplněné osadě,
tam pod horami - kterou přepadli, pokojnou,
nic netušící, právě, když hospodáři zasedali k jídlu
a matky kojily svá nemluvnátka...

Ještě ve snu se mi pak zdávalo
o tom strašném divadle - kdy jsem slyšela křik
ubíjených nemluvnat a zoufalý nářek matek.
Šílený křik mladuch chycených na útěku,
jak je v hrozném mučení vláčeli nemilosrdní kati
za ohony divokých, chundelatých koní a jak kamení
na cestách se barvilo nevinnou dívčí krví.

Vzpomínám jak mne otec učil anglicky počítat
a Otčenáš v téže řeči, kterou dobře ovládal
a kterou si osvojil za svého pobytu v Americe.

Jak mi vyprávěl o svých cestách po moři
a o těžkém počátečním životě vystěhovalců
tam, v cizině.

O tom, jak řadu let pracoval v "majně",
o stávce pensylvánských horníků a o velikém neštěstí
v šachtě, kde utrpěl těžký úraz
a ohluchl na jedno ucho.

Jak svážel potom dříví u bohatého rančera
na nočních směnách, v pustém kraji,
kde jenom vlak se honil krajinou, supící,
sršící jiskrami, strašný, jako splašený kůň.

Jak pracoval na stavbě Pacifické dráhy,
kde vládly nesnesitelné pracovní podmínky,
nebylo dostatek pitné vody, komáři štípali
a přenášeli smrt - jak muži, ubytovaní hůře
než dobytek, propíjeli v kantýně všechen svůj výdělek,
zatímco děti umíraly hlady ve staré otčině.

Jak kamarád okradl kamaráda a potom
s lupem zmizel v pralese, kde ho pozřel obrovský had.
O tom, jak otec utekl z tohoto pekla a na útěku
byl chycen hlídkou cizinecké legie a naverbován do ní.
Jak ho, nevojáka, učili mašírovat a střílet
na dvoře neznámé pevnosti, odkud se mu podařilo utéci.
Na útěku jej však "štípla železná muška"
a byl by zahynul v pralese, kdyby se ho nebyli
ujali Indiáni, kteří jej našli na smrt vysíleného
a s poraněným kolenem.

Jak indiánské ženy jej krmily přežvýkanou potravou,
kterou mu vpravovaly do úst, když se nemohl
v horečce pohnout.

Jak se potom dostal ošumělý a rozedraný
na loď, s kterou se plavil jako lodní topič
a jak se vrátil do vlasti teprve za několik let
po I. světové válce. Doma jej měli již za mrtvého...

Otče, klaním se před Vámi v nejhlubší úctě.
Zatímco jste byl cizím nepochopitelný a pro smích
jako osamocený, plesnivý holub točící se na báni
a marně vrkající nad rodným krajem
a starými, zašlými časy.

Vy jste nedovedl obrátit žezlo, kterým jste
tak rád vládl proti svým nepřátelům, Vy jste
jen marně intervenoval u "pánů", kteří
dokavad Vám cinkalo v kapse, byli k Vám pěkní,
ale potom, až Vás oškubali do posledního chloupku -
Vám ukázali dvěře.

"Páni", ta jejich láska po zaječích skáče.
Ti, co uměli - cpát do bezedných kapes
a ožebračovat chudáky, stačilo pár pěkných slibů
zadluženému sedláčkovi.

Drahý rodiči, který jste se dožil málem devadesátky,
Vy jste nikdy nemohl uvěřit, že už "není pánů
ani žebráků..."

Vaše srdce to nezaznamenalo - vždyť Vás odbyli,
jako nejposlednějšího budižkničemu a když jste
se bránil, odkázali Vás na tu Vaši Ameriku,
abyste si napsal o důchod Kennedymu.

Když jste to učinil, byl jste pro smích celé dědině,
jako starý blázen, který neví, co činí.

Vy jste to věděl, Vy jste nechtěl být na obtíž dětem,
kterým jste nic hmotného nezanechal,
což bylo pro Vás nejbolestnější, Tantalovou mukou...

Ne Vy, ale doba, do které jste se narodil, byla vinna,
ta dřívější, kdy páni, jak černí havrani se vrhávali
na kořist, která jim přišla do drápů, i ta poslední,
pro kterou jste kdys život nasadil,
a která pro Vás neměla uznání.
Však nejhorší byl pro Vás ten osudný rok 1933.
Přišel jste na buben a na žebráckou hůl a musil opustit,
předrahý, rodný dům, kde od pradávna
hospodařili Vaši dědové a pradědové...
Černý had - hospodářček, ve kterého jste věřil,
se neosvědčil...

Drahá matko, Vy mučednice ze všech mučednic...
Vás donutili provdat se bez lásky, zatím co srdce
táhlo jinam.

Proplakala jste svatební noc v tmavé, nevlídné komoře
a potom smutná a bledá jako zahradní lilie
překročila jste práh domu nemilovaného manžela -
Vy, krasavice ze všech krasavic.

A život šel... Jednou jak poloslepý stařec
se stavěl v domě a Vy jste mu dávala almužnu
slzy a žal.

Podruhé jako jasný paprsek nahlédl do zčernalé jizby -
to, když jste rodila - a Vy jste mu dávala
celovat svá novorozenáťka, kterých bylo sedm.

Kdysi Vás zaskočil slabou a bezbrannou, když jste
potkala svou první lásku (kterou Vám vzali)
převlečenou za ruského legionáře a s ním jste si padla
do náruče na chodníku uprostřed obilných polí,
která dozrávala k plnosti života. Tehdy čas
nad Vámi zavřel svá milosrdná křídla...

Byla to nevěra? Byla to hanba? Ne -
u Vás to byla láska. Veliká, slepá, odpíraná
a dlouho zadržovaná.

V ten čas byl otec nezvěstný a Vy jste se kojili nadějí,
jak nevinné děti nad nenadálým darem
a pohřbívali jste za živa toho, který stál mezi Vámi.
A on se vrátil... Nevhod, v den pohřbu Vašeho
nemanželského děťátka.
Co potom nastalo se nedá vypovědět.
Hádky, ukrutné šarvátky, týrání a muka, muka.
Otec se opíjel a potom prosil, hrozil a bil.
A "on", Váš vyvolený se vzdal na milost oprátce.
A život zas svým bezútešným časem
nahlížel do oken - a slzy nechtěl, byl jimi přesycen,
a prosby nedbal - šel a šel - vlekl se v okovech
trýzně a muk, výčitek neznal, naděje neměl -
jenom tu poslední.

Tenkrát jste mne porodila. Radosti nebylo
nad novým přírůstkem. Sestry, ty byly dotčeny,
že ony nevěsty a škvrně v kolíbece.
Však ženich nejstarší mne občas pohoupal
v plátěném kolembači a také zazpíval: "Halí, belí...
má malá švekruško..."

A po mně po roce sestřička nejmladší
se ještě narodila. Při ní jste, matko má,
na smrt zle ochořela,
Španělská chřipka, ten nevítaný host se vetřel
do chalupy,
a zle Vás poničil. Jak stín jste potom vláčela
své vyčerpané tělo, co nechtělo Vás poslouchat,
i bylo konec Vaší krásy...

Zlé jazyky šeptaly, že otec po Vás hodil lampou,
když z hospody se vrátil podnapilý a našel Vás
v posteli po porodu. A také tvrdily, že lek se ve Vás
zastavil, neb lampa byla rozžatá a postel začla hořet.
Ať tak, či onak bylo to smutné nadělení.
Dům pustl, z děvčat se nejstarší provdala -
druhá odešla do města, jí lépe bylo
cizím sloužití, než Vám. Na nás, dva malé "poškrabky"
jste byla odkázaná, které jsme samy péči mít měly.
Přesmutný čas se potom nastěhoval do otcovského domu.
A exekutor, ten černý pták, jak dravec obcházel
a čmucha, co by kde zabavil. Marně jsme před ním zamykali.

Otec a bratr chodili do hory, když peněz nebylo
a dobytek a lepší kusy polí padly již za obět.
Vyčerpaní a hladoví se navraceli domů po těžké,
celodenní dřině, kde nikdo nečekal je s teplou večeří
jen krb je vítal temný a zamračený,
jak starý provinilec.
Nastalo šukání a bratříček - kuchtička chystával večeři,
zatímco otec krmil kravku - stahanou, poslední.

A potom se to stalo...

Vzpomínám, jak po chodníku od chléva k stodole
šustilo listí pod otcovými kroky a jak pod ořechem
ho byly závěje. Dvěře od síně byly dokořán
a bratr pobíhal v matčině zástěře od plotny k polici
a zase nazpátek, neb chystal večeři při světle petrolejky.

Bavily jsme se se sestřičkou tím, že jsme po sobě
házely celé náruče hořce vonícího listí. A křičely jsme tak,
až bratr nás musil okřiknout. "Děcka, přestaňte,
neb vás sebere klekánice..."

Utišily jsme se hned a zahleděly jsme se do tmy.
A potom, horempádem, rozběhly jsme se k domu.
Měsíc, který až dosud vrhal na domovní zeď
stíny větví opadalé jabloně ze záspí, se náhle
ukryl za mrak a všechno kouzlo vlahého podzimu
se rychle ztratilo.

Pak zasedli jsme k společné večeři. Otec přivedl
ke stolu matku, neb sama nechodila.

Měly jsme za úkol nemocnou krmiti, my, malé neposedy,
zdravotní její sestry. A nikdy se to neobešlo bez vád.
Vyskakovaly jsme proti sobě, děti ve věku čtyř a pěti let,
tloukly jsme o sebe těžkými lžícemi a takto před
nemocnou jsme se vždy hašteřily: "Dnes ty
musíš mamičku krmit..." až bratr - výrostek
vždy přítrž učinil, vrazil nám každé řádnou herdu
do zad.

Tenkrát jsem Vás krmila, předrahá moje matko
a Vám najednou zaskočilo. Otec, polekaný, Vás začal
tlouci do zad, aby Vám vyrazil ten roubík zpropadený.
Leč marná byla jeho snaha. Vytrhla jste se mu
a sama bez opory, jak dávno jste již nechodila
jste vběhla na záspí, kde jste naposled obzřela
dvůr a sad a hvězdnou oblohu, proti které jste vzpřáhla
ruce a potom s ústy dokořán, jak ryba bez vody,
jak němý tvor co očima jen prosí, jste padla do kouta.
A otec bláhový, Vás znovu tloukl do zad.

A my jsme křičely a mlátily jej lžicemi, jež svíraly jsme v rukou po celý čas toho smutného divadla - myslely jsme, že Vás, nemocnou, bije.

Vzpomínám na náš křik: "Tatičku, nebijte mamičku..."
A on nám udýchaně řek: "Vždyť já jí pomáhám, což nevidíte, hloupé?"

A bratr, ztracený na chvíli mezi kamarády se náhle navrátil a vrhl se Vám k rukám: "Mamičko, mamičko...", žalost mu vzala hlas a on se rozeštkal jak ošizené děcko. A s ním i my, že bylo v síni nářku, až uši zaléhaly - jen otec v pokleku se modlil za nebožku... "Utíkej pro tetičku..." potom poručil bratrovi a ten, jak postřelený pták, se vrhl ke dveřím.

Vzpomínám, jak nastrojenou Vás dali do jizby a do hlav hromničku na stráž Vám postavili. A ona plakala voskové svoje slzy po celý čas, než odnesli Vás z domu. Však z pohřbu nevím nic. Jenom prý malý houf Vás k hrobu doprovodil. Jen otec vyprávěl, že kněz Vás nechtěl pochovat, dokud mu předem nezaplátil. A i pak obřad odbyl bez úcty k majestátu. Sestřičku nejmladší si ihned po pohřbu odvezla starší sestra, která se v službě vdala. Mně zbyla jenom lavice pod oknem, kde celé hodiny jsem dlouhé sedávala nemajíc botek bych mohla jít ven.

Otec a bratr dál v horu chodili za těžkým výdělkem a mne nechali samotnou celý den s krajícem chleba anebo s krajancem - ječmennou plackou pozbylou od večere,

kteřé jsem potom hladová po kousíčku jen ujídala, aby mi dlouho vydržela.

Vzpomínám, jak v podzim ten strašidla z koutů vylézala si v jizbě zšeřené a já se bála ohlédnout - a strachy volala jsem andělíčka, aby mne ochránil. A tu z oblohy vzdálené na mne hvězdičky zamrkaly a měsíc, jejich průvodce, se šklebil přešibalsky. Potom za okny přes potok světlušky vyskočily... jedna, druhá, třetí až byl jich celý voj.

Vzpomínám, jak sem tam přes lávku na potoce přeběhl chodec osamělý, anebo trousily se dračky s lampášem mrkavým. Někdy se vlnka zableskla, jak stříbro na potoce a vítr skučivý pročešával tam vlasy staré vrbě.

Vzpomínám, jak potom po návratu našich jsem je vždy vítala a honem pomáhala co bylo potřeba. Však údy ztrnulé jsem měla tím dlouhým sezením, na tvrdé lavici. A potom po večeri, již bratr uchystal, jsem myla nádobí, maličká, ze stoličky, která mne kdysi vrtošivá i se škopkem shodila. Přes den jsem jizbu zametla a postel ustlala - byla jsem hospodyní...

Vzpomínám na zimu, kdy všechno zachumlané v bílém, přetlustém vlnáčku si vyšlo na procházku: chalupy, cesty, stromy i studna před okny, i lávka na potoce.

Zahalena ve starém, ovčím kožiše jsem zimu trávil, jak sysel, neb jak jsem podotkla, obutí nebylo. A když jsem vyšla za potřebou - tu v holínkových botách,

co míval otec na neděli. Však sotva jsem je unesla
a hned mi do nich nalučelo, když jsem se chtěla
pomazlit se sněhem.

Vzpomínám na Vás, tetičko sousedova,
jak jste mi občas přinesla něco teplého k snědku,
co vlastním dětem odtrhla jste od úst...
A také na Vás, stařenko neznámá, jak jste mi hlavu
hřebenem, tím hustým, česávala, a s milým:
"Přijdu zas..." jste mne vždy opouštěla.
Však ani Vy jste matičku nadlouho nepřežila,
neb řekli mi, když delší čas Vás nebylo, že odešla jste,
"do nebíčka" za ní.

Vzpomínám, jak sáně vrzávaly pod těžkým břímím
dřeva, co lidé vozili do města na prodej.

Vzpomínám, jak děti ukoptené v obutí předivně
spárovaném na dřívkách od beček s kopečka sjížděly,
aneb na potoce kluzavky dělaly - sánky ty tehdy byly vzácné
a když, tak byly neforemné, jak vyšly z rukou
neumělých.

Vzpomínám, jak lidé, nohy v pytlovině,
chodili pro vodu ke studni před naším
jako ona naříkala pod těžkým okovem,
zamrzlým celým v ledu, jak řetěz na rumpálu
se bělel píchavkami z jíní a na obrubě dřevěné
se leskly třásně z ledu a kolem zrcadlo,
jež sleplo pod posýpkou.

Vzpomínám na vánoce, kdy pastýř po setmění
na trubku vytruboval
a koledníci - to chasa dospělá - zpívali koledy,
ničeho neberouce, jen tak pro radost lidem

dům od domu se stavili, však těch, co byli potřebni,
bývalo také dost.

Vzpomínám, jak otec, podědiv bratrův úděl,
(který byl ve službě, neb hora nestačila nás všechny
uživit)

uchystal večeři Štědrou: polévku z hub a miskou
kukuřičné kaše a potom křížaly, ořechy -
pro sebe řepný kvas a pro mne jablko odněkud
vyhrabal, renetu zlatavou, však dodnes cítím ještě
slastnou její vůni. Stromek a dárky nebyly.

Ježíšek zapomněl v tu dobu na chudé.
Jen bratr na Štěpána přinesl výslužku, neb byl již
za pacholka.

Vzpomínám, jak potom na Tři krále, chodíval kostelník,
oblečený jak ke mši se dvěma ministranty
a křídou napsal na dveře K + M + B -
světnici vykouřil voňavým dýmem.

A potom se stal zázrak.

Vzpomínám, jak střecha plakala své krokodýlí slzy,
loučíc se nadlouho s pokrývkou sněhovou.
Slepice kdákaly jak zástup hašteřivých tetek a studna
před domem, zbavena krunyře co mráz jí uštědřil,
vyjukla radostně.

A zámky z křišťálu a květy velkolepé co stály v zimě
za okny, ty propadly se kamsi.
Slunce svítilo až rozbolely oči a skřivan zajásal vysoko
nad zemí svobodnou ode jha Morany.
Strašidla utekla si někam do světa a otevřeným
oknem vonělo nové jaro.

A věci divné se dály okolo. V humně, na místě bílé
přikrývky,
začala pučet tráva a zakrátko byl z ní již haras zelený,
vyparáděný jak pro nevěstu, byl vyšívaný sedmikráskou,
či zlatou pampeliškou a kol stodoly orsejí,
co chladila lupením
tuhým a lesklým rozpálené a unavené nohy.
Stromy změnily smuteční oblečení za úbor rusalek
a závoj z okvěť, jak z vzácné krajkoviny se bělel
pod nimi.

Vzpomínám na vás, vy děti ze sousedství, jak jsme si
hrávaly pod hruškou pláňavou, na svatby na křtiny, anebo
na školu při vratech stodoly.
Jak za hračky jsme mívaly polínka, ověnčená
pestrými hadříky, aneb barevná sklíčka, co přes ně vypadal
svět celý zjinačený.

Vzpomínám na tebe, ty synku lesníkův - můj malý Romeo,
jak měli jsme se dětsky rádi - než rozdělil nás svět.

Vzpomínám na vás, vy kluci vesničtí, jak vrabci rozjívění,
co jste si užovky dávali za řadra a s kterými jsem chytávala
raky.

Vzpomínám na vás, vy milí, hodní lidé, co jste se nebáli
pohlédit sirotu po zanedbané hlavě.
I na vás, pyšní ješitové, jež syti, hladovému jste
nevěřili a zdaleka se vyhýbali a ještě zranili jste slovem -
"žebrota".

Vzpomínám na Vás, Vy jediný můj strýčku ze strany
matčiny, a kmotře, poručníku, jak jste mi ruku podával
ku počtě kmotřence - což bylo políbení - s jakýmsi divným úsměvem,
v němž zračilo se provinění, jako byste se styděl.

Ne, Vy nebyl jste mi ničím povinován, starostí měl
jste dost,
Vy, táta pozemský osmičlenného kůru - však pohlédit jste
nikdy neopomněl...

A zase vzpomínám na zlaté buchtíčky stařenek
u potoka, jak je tam popásaly na mladém pažitě.
Na stařečky, jak nosívali zatáhnout motyky,
by mladým dobře kopaly a nepadaly z topor.
A na spřežení vzpomínám, co zrána vyjížděla ze vrat
s čokoládovým nákladem srovnaným do hranolů,
anebo s náradím, co vymyslel si člověk ku dobývání chleba.

A na tetičky, vzpomínám, co pod nůšemi trávy
se celé prohýbaly, anebo na kolečkách vrzavých
s popruhem do těla
zařezaným, ten náklad zelený, zpoceně vozívaly.

A na děti, co košilaté, anebo s "cedílkem" se po ulici
batolily, hladové, zanedbané...

Vzpomínám na průvod žebráků "obecních", jak prosívali
o almužnu, s ranečky v rukou anebo na zádech,
hlasně se modlíce, dům od domu se ubírali. Mimo ně,
ještě i cizí chodívali.

Vzpomínám na pohřeb, jak ubíral se návší
podivně rozšuměný, polohlasitou modlitbou.
Na rakev s barvínkovým věncem, co zachvíval se na něm
kdejaký lísteček a smutně hleděl květ,
na kněze v černém taláru a ministranty s křížkem -
však smutno nebylo, spíš nějak slavnostně, mi při pohledu
tomto.

Vzpomínám na svatby s družkami, mládenci
a s májkou ověnčenou - s řadou svatebních hostů -
kmotrů a kmotřenek, strýců a tetiček v přepestrém oblečení,
jak průvod májového kvítí.

Někdy zas s děťátkem ke kostelu se brali,
aby je pokřtili po náboženském zvyku. "Babička"
v dlouhé suknici mi neznámého kroje a kmotři
vyšňoření v božíhodovém oblečení.

Jindy zas malou rakvičku nahonem odnášeli,
jenom tak, bez kněze - dvě či tři příbuzné -
ubohé nekřtěňátko...

A horem - dolem na jaře jezdili vápeníci
a hadrař poláškoval tu občas s ženami,
když hadry měnily za květované hrnky.
Tu zase řezník růžolicí se návsí procházel
a volal do oken: "Prétée a masóóó..."

A za ním třeba kněz na rychlo povoláný
ke smrtelnému loži.

Vzpomínám, jak lidé klekali před třpytnou monstrancí
bili se v prsa s modlitbou:

"Pane, nejsem hoden, bys vešel pod střechu mou..."

A potom vzpomínám, jak slavily se svátky.
Tak třeba velikonoce. Jak zbožní osadníci "kočičky"
světli na Květnou neděli a pak je schovávali
aneb za obraz zastrčili, aby měli čím vykropit
v případě úmrtí.

Jak na Zelený čtvrtek, "když zvony odletěly"
chodili chlapci velcí i malí a rámusili s klepáči,
řehtačkami, namísto zvonů, poledne, klekání.
Jak v Pátek veliký chodili k potoku staří i mladí
a s dávnou modlitbou si myli obličej, ruce i nohy,
jak Kristus u Jordánu.

Na Bílou sobotu vyrukovalo na Vzkříšení snad
celé osazenstvo. Chodili za knězem kol kolem kostela
a zbožně zpívali "Alleluja! Zdráv buď nad smrtí
zvítězitel..."

Někdy déšť se sněhem si ještě zařádl, však lidé
nedbali.

V neděli velikonoční chodili s uzlíčky, světití koláče
a malovaná vejce.

A potom v Pondělí bývala pomlázka.

Mládenci nastrojení s velikým korbáčem,
co nesli jej až čtyři, chodili dědinou se zpěvem
a koho potkali, s každým si zavdávali červeného vína.
A toť se rozumí, že také drobotina mívala svoje "pré".
Chlapci, jak lišky mazané, slídili po hnízdech,
kde tušili jen skryš poschovávaných děvčat.

A když některou dopadli, tak třeba po holé jí potom
našupali. Oh, bývali to ukrutníci.

I staré tetky zlé uměli vyplatit, vždyť jednou
za rok měli právo... A ještě za to dostali odměnou
barevná vajíčka.

Tak doba plynula ve smutku, v radosti skrovné
a nejvíc v starostech a práci.

Co chvíli některý nešťastník se skrovným majetkem,
obyčejně jen s rancem odjížděl za moře,
ponejvíc do Kanady. Doma nebylo obživy.
Vesnička chudobná, začátek kamení a konec chleba...,
nemohla uživit všechny své děti.

A nejvíc časy zlé, chudý lid sužovaly.

Žandáři, exekutor a páni od soudů.

Farář, když dobrý, nestačil utěšit a zlý když,

ještě oleje přilil hrozbou věčného zatracení.
Učitel pokrokový přikládal balzám, kde mohl.
Lid trochu zaostalý, ne zcela jenom chápal
a dbal víc na pověry, čáry a kouzla, než rady učitele.
A na kořalku dál chodili muži na "čárku" až z čárek
upletli si provaz.

Duch svatý, třebaš jej vítali lípovou ratolestí,
kterou si v předvečer jeho svátku zdobili okna,
se nikdy nezjevil
v tomto zapadlém koutku vlasti. Jen jeden dobrý duch
tam kdysi cestu našel, však lid nevědomý jej stěží
pochopil.
Ten založil tam "kapličku kulturní" (lidovou malířnu),
kam umělci si chodili nabírat inspiraci,
však více lepší věnec víl (spanilých maléřeček)
je uměl okouzlit,
než umění to samo. A světlo vytrysklé
ze studnic dávnověkých, zaniklo na bankrót.

A dále vzpomínám na slavnost letních dnů -
tam, doma, na vesnici, jež slula Boží Tělo.
Děvčátka nosila náruče kopretin, hvozdíku, zvonků
a jiných lučních květů k oltářům,
jak velkoměstské květinářky na trh.
A bývaly ty oltáře na odpolední straně vsi.
Cesta k nim zdobena přes celou dědinu zeleným ratolestím,
hotová lesní alej.
Býval to požitek pro duši hladovou a nenasytnou
krávy, navštívit oltáře daleko před průvodem,
kdy v chladném jitra bývaly květiny ještě svěží.
Tu krásu nikdo nezpodobní, co dokázaly tu ty
drsné ruce žen.

Květiny v ladném skupenství tu byly vystaveny
pod baldachýnem z prostěradel pod vraty vyraženými.
Tu by si botanik přišel na své.
Zde našel by i nevidané, vzácné dítka luk, údolí,
žlebů, strání. A vůně na tisíc.
A barev, barev, barev, co duši sytily na dlouhý,
dlouhý čas.
A potom průvod sám - družičky krojované
s košíčky proutěnými plnými lupení, jímž cestu sypaly
před knězem s monstrancí. On sám
v slavnostním taláru pod rudým baldachýnem,
jež nesli přední obce a průvod velkých družek
s "pukličkou" na hlavě, s věnečkem z jalovce,
od něž vlály dlouhé, bílé pentle,
jak patří ke kroji.

Ministranti a kostelník s voňavou, dýmnou konvicí
a potom lid, nábožně soustředěný, a hudba dechová,
co vyhrávala nábožné melodie, až tetelil se vzduch.
Tam matka s děťátkem v blýsknavé
"karkulce" a ona v svatozáří čepce,
venkovská Madona.

A zase vzpomínám, jak přišla pro mne teta,
(jediná též ze strany matčiny, kromě té, co v Americe
zemřela), prý vezme si mne "do služby".
A odnesla mne na zádech ve vlhákku.
Dům její zánovní se jinak nesl než rodné moje hnízdo.
Všechno tu bylo světlé a veselé, jako na jiném světě.
Dlážka dřevěná do běla vydrhnutá ve světnici
i v kuchyni
(u nás kuchyně nebylo, jen síň pro letní vaření a pec
na pečení chleba).

Podlaha tady dřevěná a místo trámového stropu
"štukator" do svítivosti vybílený. V oknech průhledné
záclonky,

zatímco u nás prostá, bílá rouška, co na noc přes okna
se jenom stahovala.

U tety kamna kachlová od spodu do vrchu -

u nás jen na podstavci z kotovic kachlový vršek býval.

Nábytek u tety světlý a moderní na tu tehdejší dobu.

V kuchyni kredenc, v světnici postele již vedle sebe dvě.

Násep tu byla dlážděná plochými kameny

mistrovsky složenými a domek obložen byl zpředu

kachlíky, namísto podrovnávky z vápna.

Před okny stromy, jablůňky veselé, co příjemný stín
vrhaly do světnice.

Však mnoho mi tu scházívало. Vyhlídka na náves,

na lávku, ke studni, a potom celý obraz vsi s horami

v pozadí, který jsem od nás zachytila.

Tu za tetou jsem chodila, jak malé kuřátko

a pořád jsem se vyptávala. A teta laskavá

se jenom usmívala a ráda sdělila mi vše. Však syni její

čtyři, spanilí junáci, ti na mne žárlili, třebas

už ženichové.

Moc se mnou nemluvili - jenom ten nejmladší

rád na mne nakládal, když teta odešla,

práci co uložena jemu. A když jsem nemohla

unést cos těžkého, jak mladý koník se mi pak řehtával

a potom ze soucitu mi zase pomáhal, neb moje slzičky

jej vždycky obměkčily. Tož taký to byl "klacek",

po našem somářisko, však v dobrém slova smyslu.

Nejhůře bylo se strýcem. On chodil zamračený,
jak staré čertisko, jemu jsem všude překážela,
neb neměl ke mně lásky, ba ani soucítění.

Proto jsem se mu vyhýbala.

Vzpomínám na přástky, které tu bývaly.

Tetičky předly len, děvčata drhala peří a báby
vyprávěly,

o starých, zašlých časech, kdy ještě strašidla chodila

po světě a člověk míval moc rozmlouvat se zvířaty.

Jak zlí lidé uměli uhranout - po našem začarovat.

Že třeba kráva, dobrá dojka, cedila naráz

z uhranutí krev;

jak takým čarám se dalo odpomocť zaříkáním

a modlitbami.

Jak v mlýně za dědinou strašival mleče čert,

udělav kolem sebe kruh, zle na ně dotíral,

až mlýn ten opuštěn byl nazván Čertovým.

Až mráz mě přebíhal nad těmi ukrutnostmi.

Lépe mi bývalo, když chasa zpívala ty starodávné písně,

na které vzpomínám:

1.

Na Strážnickém poli, studánečka stojí,

až v ní voda vyschne potom budem svoji

Nebo:

2.

Vykvetla v zahrádce růže, v krásném zátiší,

jen ten ji milovat může, kdo ji potěší...

Ještě:

3.

Před naším domem kalina...

A bývalo těch písní moc. Při nich i strýc se trochu rozjasnil. Babička leckterá si slzy utřela, to asi vzpomínkami...

Vzpomínám na tebe, ty učni řeznický, sousede tetiččin, jak jsi mne nosíval za krkem na koníčka a zpíval:
"Řezníci, řezníci co děláte,
přišla jsem pro maso, nesekáte..."

Jak jsi se chlubil, že jsem tvá nevěsta
a jak kolemjdoucí se tomu smávali a dělali si vtipy.
A teta říkala: "Kdeže ti bude konec, než ona doroste..."
Já se jen usmívala, držíc se pevně Tvých hustých kadeří...

Vzpomínám, co jste, má teto, vystála od strýcovy zlé matky, co u vás bydlela ve dvoře na výminku. Trpěla zádech a často v noci záchvatem strašila. Jak jsme jí sháněly hned cosi k utišení a třeba o půlnoci běžely trhat lopuchový list, který prý přiložen na prsa churavá tiší potíže astmatické.

Vzpomínám, jak jste mi koupila sváteční oblečení a vzala mne pak do kostela. Jak nadšena jsem byla tím krásným prostředím a hudba na varhany, takové preludium, mi dodnes v duši zní.

Vzpomínám, jak farář z kazatelny mne postrašil svým křikem. Jak k přijímání chodili staří, mladí a on jim žehnal bělostnou hostií.
A potom ofěra se ještě konala a teta se mnou šla kolem oltáře a vstrčila mi do dlaně nějaký peníz, abych jej dala na talířek, jež držel ministrant - a druhý držel kříž, utíraje ho rouškou před každým políbením.

Jak ještě po cestě jsem se Vás vyptávala na to, nebo ono, co v kostele jsem zažila.
Jak strýc se s Vámi povadil, když uviděl mne nastrojenou a jak Vám rozkázal odvést mne zpátky k otci. Po dojmu z kostela to bylo špatné nadělení. A nejvíc bolelo to slovo osudné, jež na vrub mrtvé matky vyřknul a jejíž očistu jsem si tu vytknula.
Pak po výstupu zlém, kdy jste si vyčetli od A až do Z vše, jste mne pak odvedla.

Zas jsem se vrátila k dětským hrám pod hrušku a dále chodila na lávku - do divadla.
V tu dobu sekáči zas kolem chodili, s kyticí jahod za klobouky.

Vzpomínám, jak kosy se leskly na jejich ramenou třpytnými zrcátky v zapadajícím slunci, jak těla ryb, co vymrškla se občas nad vodu před naším na potoce.

Jak sekáči se klátili řetězem přes cestu a občas sobě přihnuli z proutěných demižónů.
Jak ženy spěchávaly za nimi rozhrabovat. Na rukou děcko, na zádech ranec a ještě konvici anebo hrábě.
Tak denně všichni putovali hodiny cesty, aby vzdali hold senoseči.

Vzpomínám na pouť při našem kostele, jenž zasvěcen byl věrozvěstům - Cyrilu, Metoději. Jak budky u kostela bývaly ověšeny perníkovými srdci a cukrovými růženci. Jak špalky cukrové bývaly veliké jako polínka na nátoni, jak sliny se na ně sbíhaly - však kapsa byla prázdná.

A zas žně mežitím nastaly.

Vzpomínám, jak ženci chodili s kosami s oblouky
potaženými pytlovinou, by se obilí pěkně kladlo.

Jak chudoba chodila na klásky, ponejvíc na "panské".

Jak fůry s obilím jezdily o překot, zdobené koukolem, "kohoutky",
divou to krásou chudobných polí.

Jak potom cepy ve stodole se spolu domlouvaly
podivnou, dumnou řečí...

Jak děti chodily do školy s čítankou, co mne vždy
lákala.

Však nejednou mi přes okno tu vzácnost ukázaly...

Vzpomínám, jak trnky vařené po humnech vonívaly,
co vařili si lidé v kotlích, hlídané vrtiči -
chasou to ze sousedství.

Vzpomínám, jak ovoce v košících vozili
ze sádků. Červená jablka, zlatavé hrušky
a taky oskoruše, to starodávne ovoce zatrpklé,
co dalo se jíst teprve uležené, až bylo na "hniličku" -
Však ani dřínky červené nebyly k zahoeení.

Vzpomínám, jak v čas ten podzimní, honíval vítr
listí chodníkem ku stodole, kde ho bývaly závěje,
napřed všelijak zbarveného, že vybírali jsme
nejhezčí k našim hrám, potom bývalo zahnědlé
a vonívalo trpce nad zašlou krásou léta.

Vzpomínám, jak lesy ztemněly, že stávaly
jak hradby nad obzorem a jak svět zesmutněl
ve dnech vytrvalého deště.

Jak déšť šuměl, pleskal a mlaskal, jak vášnivý hodovník,
který si přišel na své.

Tenkráté otec zaměnil opět ruchadlo za sekýru
a brousil ji, i pilku a ona svíjela se jako v bolesti,
pod jeho rukama a sem tam vydávala podivné steny.
A potom po Věech svatých, když odnesli jsme
voňavý věnec z chvojí tam, na ten kopeček v zahrádce
zelenou, kam všichni v ten den putovali - jste zas
vyrazil k lesu s krajícem chleba v červeném šátku
a s pilou přes ramena.

A zase přišla zima.

Vzpomínám, jak přivezli sestřičku nejmladší, od sestry,
prý nechce poslouchat.

Jak otec musil po návratu z hory vařit a prát
a obstarávat domácnost. Minulou zimu pomáhal
ještě bratr. I když jsme pomáhaly obě dvě, bylo to málo.

Vzpomínám, jak vlasy jsme si umyly mýdlem terpentýnovým
a potom nemohly je nijak rozčesat, co jsme se
naplakaly.

Jak otec nešťastný nad valchou bývával,
aneb jak z těsta vycházel mu "brousek".

Vzpomínám, jak jednou posadil nás na kolena
a začal vyprávět o nové matce, kterou nám přivede.
Bránila jsem se, že nechci macechu - otec se zhrozil,
a vypytaal se mne, kde jsem to slovo vzala
a já mu neřekla, neb jsem to nevěděla...

Vzpomínám na ten den, kdy jsme ji čekaly...

jak vybíhaly jsme co chvíli na cestu, když slyšely jsme
z dálky povoz.

Však nedočkaly jsem se jí a ospalé jsme
vlezly za peřiny a tam jsme usnuly, až mne probudil
šramot.

To svatebčané se právě vrátili. Opilý soused
s harmonikou se klátil na lávce, jak kohout na plotě.
A otec usměvavý a šťastný k nevěře se točil kolem ženy
s děvčátkem na ruce, jež stála nerozhodně
uprostřed světnice.

Vysoká, ztepilá, černých vlasů a očí,
spanilá jak třešeň "uherka". A děcko - andílek
jí spalo v náručí.

Chvilí se rozhlížela po novém domově a potom,
energicky přistoupila k posteli, dělajíc na ní
děcku místo, nás odkázala na pec.

A potom jala se ukládat věci, jež v koši proutěném
si s sebou přivezla. Dělala jsem, jako že spím,
však oči přimhouřené dobře vše viděly.

Bohatý, krasší kroj oproti našemu se zaskvěl
přede mnou. Spodničky s krajkami, skládaný
černý "šorec", fěrtušky brokátové (ten v našem kraji
býval vzácný pro svoji drahotu).

A potom rukávce s bohatým vyšíváním, jupky
a šátky s třásněmi, co leskly se jak obilí,
když na květ vymetá, pentle široké s lesklými penízky,
překrásně vyšívané velkými růžemi, že vypadaly
jako živé.

Vzpomínám, jak otec zálibně přihlížel
a kostn otvíral, ten starý - po nebožce -
a "ona" složila tu svoji parádu v ta místa
posvěcená matčinou rukou kdysi...

A potom harmonikář se náhle probudil,
v mém koutku na lavici a sáhl po nástroji,
jenž "Osířelo dítě"... začal naříkat.

Ona jen nevrle se po něm podívala a otec zneklidněný
mu začal domlouvat: "Co blázníš, sousede,
vždyť nejsme na pohřbu... zahrej radš vesele...
anebo radši jdi... děti bys probudil..."
vyprovodil jej k dveřím a harmonika jakoby ve vzlyku
se celá protáhla.

A ona ještě na chleba ten večer zadělala
a točila se kolem díže, jakby ode vždy byla
tady doma. A potom děcko vzbudila, dala mu
napít mléka a ono rozespalé srkalo, jak malé kořátko.
Že i nám kručelo v břiše po celodenním postu
si nikdo nevzpomněl a potom ještě mnohokrát.

Má matko nevlastní, nechci očernit Tě tu.
Ty sis očistec vystála už tady na zemi
a tam buď milostiv Ti Bůh...

Skončily hrátky pod hrušní
a do divadla pod oknem
navždycky pozbyla jsem lístky
však střípek dětství ztraceného,
to poupě zašlápnuté v prach,
k vyprahlým retům pozvedám
a smáčím hojnou vláhou z očí.
Ten střípek září, barvy mění,
jako ten dávný v dětských hrách
a krásný, jako vzácný šperk
jeví se v dnešních vzpomínkách.
Vzpomínám, a přeji dětem všem,
by slibný kvítek dětství jejich
nebyl zlou mocí poničen...